

Tillväxtmöjligheter för Sverige på den japanska åldrande "silvermarknaden"

Världen står inför en stor omställning när allt fler personer i allt fler länder lever längre. I denna globala omställning vänds blickarna ofta mot Japan – världens tredje största ekonomi med en snabbt åldrande och minskande befolkning. Att öka kunskapen kring Japans "silvermarknad" ur ett svenskt tillväxtperspektiv är huvudsyftet med denna studie.

Dnr 2011/098
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon 010 447 44 00
Telefax 010 447 44 01
E-post info@tillvaxtanalys.se
www.tillvaxtanalys.se

För ytterligare information kontakta Niklas Z Kviselius eller Anders Karlsson, Tokyo
Telefon +81-3-5562 5030
E-post niklas.kviselius@growthanalysis.se anders.karlsson@growthanalysis.se,

Förord

Världen står inför en stor omställning när allt fler personer i allt fler länder lever längre; både i god hälsa och i mindre god hälsa. I denna globala omställning vänds blickarna ofta mot Japan som i kombination av att vara världens tredje största ekonomi samtidigt har både en snabbt åldrande och även en minskande befolkning.

Är Japan en föregångare eller en förvarning på vad som väntar flertalet industriländer? Hur påverkar den åldrande befolkningen i Japan ekonomin, hälso- och sjukvårdssystemet och samhället i stort? Vad öppnar denna gigantiska "silvermarknad" i världens tredje största ekonomi för affärsmöjligheter för Sverige?

För just Sverige är denna fråga kanske extra intressant, då Sverige i den japanska debatten ofta lyfts fram som ett föregångsland inom socialsystem, vård och omsorg. Enligt Tillväxtanalys bedömning finns därför "a window of opportunity" till affärsmöjligheter för svenska företag och ökat samarbete inom forskning och utbyte av policyerfarenheter. Export av vård och omsorg är också av den svenska regeringen och av svenska myndigheter sett som ett framtida tillväxtområde, och nyligen har det av Exportrådet utvecklade konceptet "Symbio Care" lanserats på ministernivå. I jämförelse med intresset för Sverige i Japan, så är medvetenheten om den japanska situationen, och vilka affärsmöjligheter som finns mindre väl kända. Att öka kunskapen kring Japans "silver market" ur ett svenskt tillväxtsperspektiv är huvudsyftet bakom denna studie.

Tillväxtanalys Tokyokontor har sedan flera år haft Japans omställning mot ett åldrande samhälle i blickfånget, och har via olika aktiviteter såsom rapporter, seminarier och kontaktskapande verksamhet arbetat med frågan. Under 2011 planeras även ett antal större aktiviteter på ambassaden i Tokyo koordinerat med Invest Sweden, Exportrådet och UD. Den föreliggande studien är framtagen under september och oktober 2010 av konsultfirman Frost & Sullivan för Tillväxtanalys räkning. Valet av Frost & Sullivan bland flera tillfrågade utförare, gjordes utifrån deras bakgrund och dokumenterade kompetens inom affärsområdet hälso- och sjukvård. Vidare gjordes valet utifrån en given kostnads- och tidsram för leverans av rapporten.

Beställningen som lades var att Tillväxtanalys önskade få en kort sammanfattning i text med de viktigaste slutsatserna, och en längre presentation i formatet PowerPoint. Vi återger här en sammanfattning av studien på svenska. Mer konkreta rekommendationer kring affärsmöjligheter och bakgrundsdata återfinns för internt bruk för myndighetens finansierare och utvalda mottagare.

Rapporten har framtagits av Frost & Sullivan under översyn av Teknisk Attaché Niklas Z Kviselius och kontorschef och Teknisk Attaché Anders Karlsson, Programansvarig livsvetenskaper Dr. Setsuko Hashimoto, och projektassistent Miki Arai, samtliga vid Tillväxtanalys Tokyokontor.

Stockholm, februari, 2011

Enrico Deiacco, Avdelningschef Innovation och Globala Mötesplatser

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Relevans för Sverige	8
2 Det åldrande Japan: nuvarande och framtida trender	10
3 Sektorsanalys	17
4 Samarbete mellan Japan och Sverige.....	21
Referenser.....	24

Sammanfattning

Konsultfirman Frost & Sullivan har för Tillväxtanalys räkning studerat möjligheterna för svenska företag på den japanska "silvermarknaden", det vill säga allmänt uttryckt marknaden för den äldre delen av befolkningen. Försök har även gjorts för att identifiera japansk teknik och innovationer av intresse för Sverige inklusive områden av relevans för svenska forskargrupper. Tillväxtanalys Tokyo står bakom de slutsatser som lagts fram av Frost & Sullivan, och slutsatserna har uppnåtts i dialog med Tillväxtanalys.

Den svenska sammanfattningen till studien summerar och kommenterar de viktigaste slutsatserna, men utelämnar bakgrundsmaterialet av detaljer i form av statlig statistik och rapporter, data och resultat av olika marknadsundersökningar och opinionsundersökningar som utförts i Japan mellan 2005 - 2010.

Även om den japanska ekonomin fortfarande är en av de största och mest utvecklade i världen så står Japan inför en ökande börda från sin snabbt åldrande befolkning. Den japanska marknaden är i en snabb förvandling till en "silvermarknad" där den överväldigande majoriteten av potentiella kunder är äldre än 50 år. Svenska företag med intresse mot äldremarknaden bör därför se på Japan med speciellt intresse, och lärdomar finns även för svenska politiker och offentliga beslutsfattare då Sverige står inför liknande utmaningar.

En tidig förståelse av marknadsmöjligheter kan ge betydande marknadsfördelar. I studien har Frost & Sullivan och Tillväxtanalys plockat ut vad vi finner är tio goda möjligheter för svenska företag och organisationer – dessa återges även här på svenska.

Vår uppfattning är att den allra viktigaste faktorn för ett fördjupat erfarenhets och affärsutbyte mellan Sverige och Japan är att skaffa sig kunskap och kontakter på plats. Denna i ord så elementära slutsats är tämligen generisk för utbyte med Japan, men är kanske av extra vikt för det komplexa problemkomplexet det åldrande samhället utgör.

I den första delen ger vi en kort introduktion till Japans åldrande samhälle, i den andra delen redovisar vi två huvudtrender, i den tredje delen diskuteras mer specifikt olika sektorer som påverkas av utvecklingen, och i den fjärde delen diskuteras konkreta möjligheter till samarbete inklusive affärsutbyte mellan Sverige och Japan.

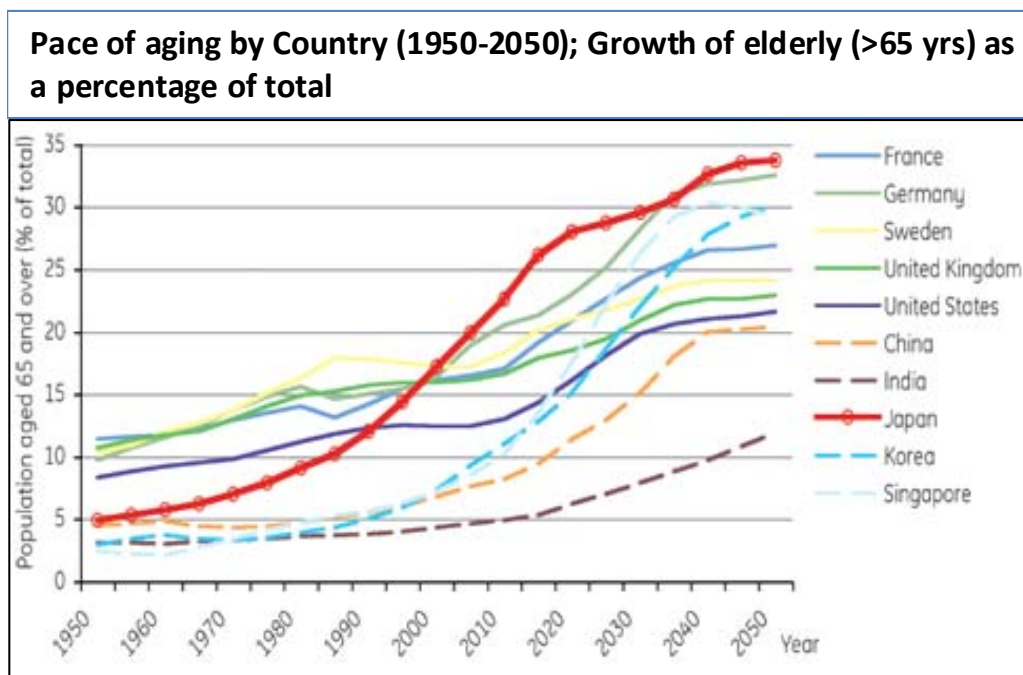
Den bakomliggande analysen och detaljer kring rekommendationerna återfinns i konsultstudien (ref. 1 med ca 75 sidor data och analys) som finns tillgänglig för myndighetens finansärer och utvalda mottagare.

1 Relevans för Sverige

Japan upplever en av de snabbaste och mest omfattande demografiska förändringarna som skett globalt och ses därför ofta som föregångare för hela världen.

Vilka är de viktigaste aspekterna av det åldrandet japanska samhället? Hur påverkar detta snabba åldrande ekonomin, det sociala och dagliga livet, hälso- och sjukvård och andra områden? Vilka möjligheter öppnas för nya internationella samarbeten inklusive affärsmöjligheter som ett resultat av samhällsomställningen? Japanska beslutsfattare står inför en rad frågeställningar som dessa och deras policyval idag kommer att få stora följdverkningar de närmaste decennierna.

I detta står de ej ensamma. Japan inte är inte det enda landet som går igenom en "åldringsvåg", se figur 1.

Figur 1: Den åldrande befolkningen i ett antal länder: Källa: Frost & Sullivan och OECD.

Denna åldringsvåg kan komma att förvandlas till en "tsunami" för vissa länder om den inte beaktas. Vår studie vill dock framhäva att det kommer att finnas många möjligheter till att omvandla befintliga och skräddarsy nya produkter och tjänster som tar hänsyn till denna ofrånkomliga utveckling och positivt skapar möjligheter till tillväxt.

Med Japan som ett av de första länderna att direkt konfronteras med effekterna av en åldrande befolkning, kan Japan fungera både som en testbädd samt ge direkta kommersiella möjligheter för svenska företags produkter och tjänster. Därför skulle en gemensam strategi och kommersiellt utbyte mellan Sverige och Japan skapa synergier för tillväxt i bägge nationerna.

Sverige har en lång tradition i att leverera högkvalitativ vård till en relativt låg kostnad för samhället (ca 9,2 procent av BNP de senaste 20 åren). Sveriges äldrevård ses även internationellt som en av de bästa i världen. Sveriges vårdpersonal representerar en rikedom av kunskap och insikter inom flera medicinska fält och vårdprocesser.

En generalisering eller hypotes vi jobbar efter i vårt analysarbete är att Japans avancerade teknikutveckling inom bland annat medicinsk informatik, hjälpmedel, robotik inom vården med stor fördel skulle gå att kombinera med de processer och vårdmodeller som Sverige genom åren utarbetat inom äldrevård. Här finns en symbios kring samarbete för både Sveriges och Japans innovationssystem.

2 Det åldrande Japan: nuvarande och framtida trender

Vi summerar här som en introduktion några av de viktigaste observationerna från dagens japanska åldrande samhälle inklusive några av projektionerna för de kommande decennierna.

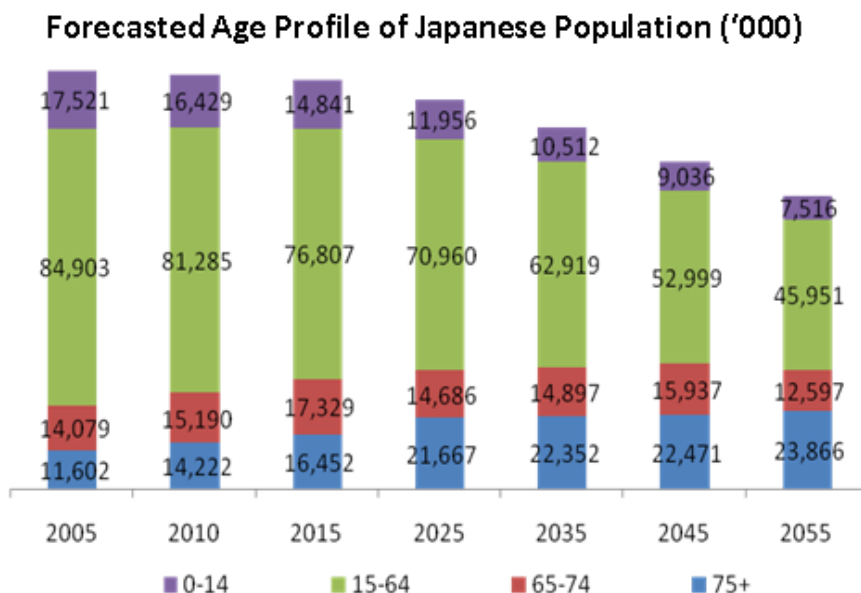
Förutom det grundliga material som denna text bygger på finns givetvis ett antal rapporter redan publicerade om det japanska åldrande samhället, se t.ex. ref. 2-6. En av dessa tidiga rapporter har även haft ett nordiskt fokus, ref. 2. För ytterligare generell introduktion rekommenderas främst ref. 5.

Den japanska ekonomin, som är en av de största och mest utvecklade i världen, är redan starkt påverkad av det åldrande samhället.

Den viktigaste frågan är om Japans ekonomi framöver kommer att försvagas ytterligare under bördan av den demografiska obalansen. Samhällsomställningen mot ett samhälle har långt verkande följder vad gäller finansiering av sjukförsäkringar och pensioner. Figur 2 visar den dramatiska åldringen och minskningen av den japanska befolkningen projicerad fram till 2055.

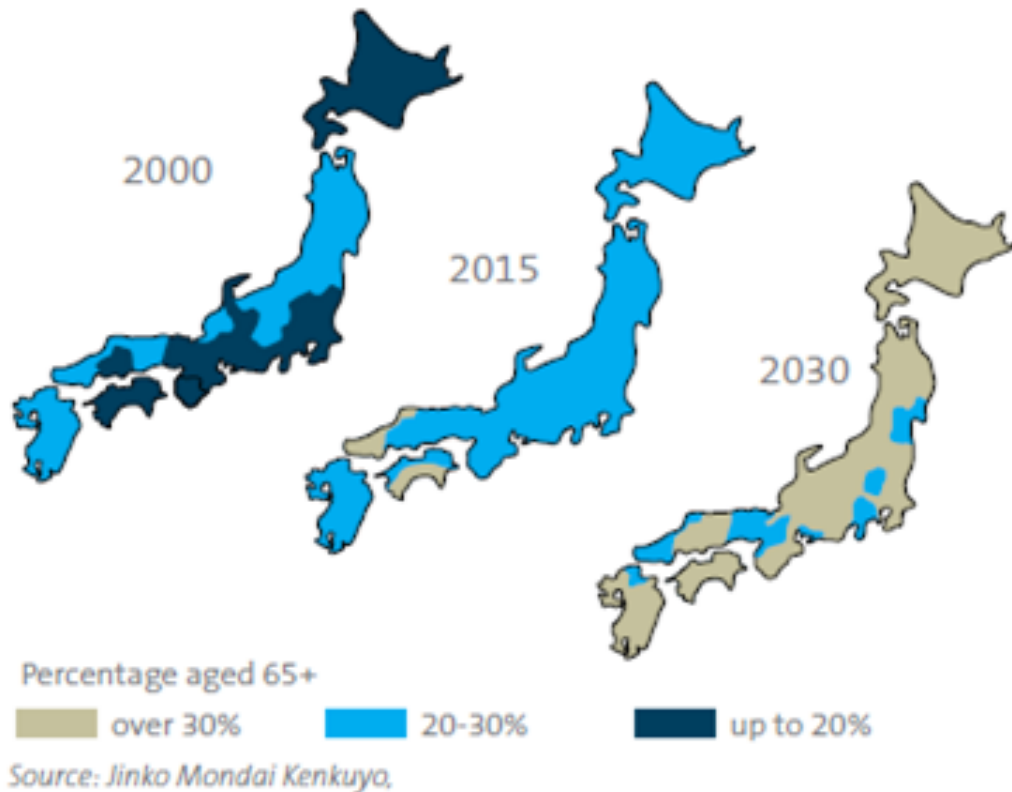
”Hushåll med äldre utgör 40 procent av det totala antalet hushåll i Japan, och deras antal kommer att öka i framtiden.”

År 2015 kommer en fjärdedel befolkningen i det japanska samhället vara äldre än 65 år, för 2025 är prognosen att en tredjedel är äldre än 65 år. En följd är naturligtvis att hälso- och sjukvård kommer bli en av de viktigaste näringarna i Japan.

Figur 2: Demografisk prognos för Japan: Källa Statistical Bureau of Japan

I figur 3 ser vi den geografiska spridningen som delvis visar på en yngre projicerad profil i storstadsdelarna än på landsbygden, men även att utvecklingen berör hela landet såväl dynamiska städer som avbefolkad landbygd.

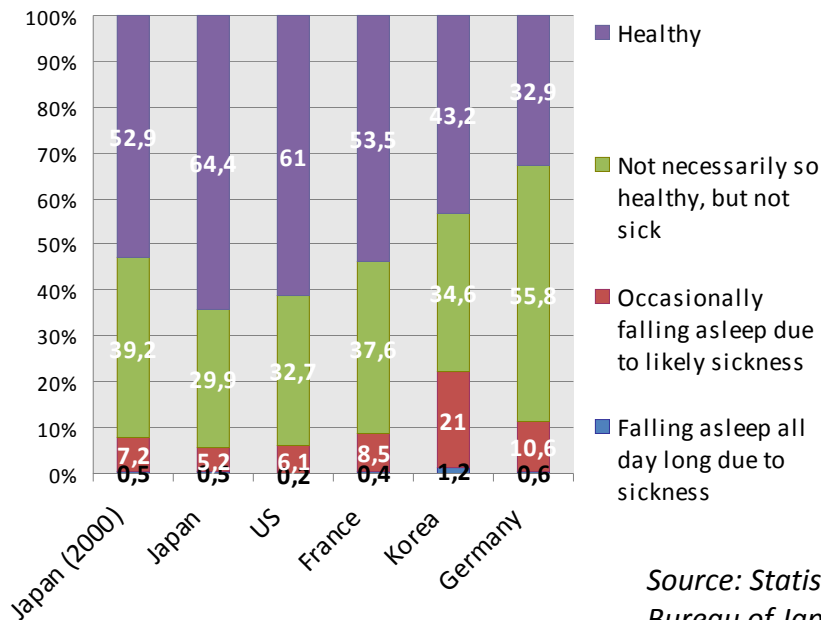

Figur 3: Geografisk spridning av åldrande i Japan: Källa tidskriften Jinko Mondai Kenkyu (forskning kring befolkningsproblematiken).

Silvermarknaden är heterogen – det är stor skillnad på friska och rika äldre och fattiga och sjuka.

Det förtjänar att påpekas att segmentet av äldre japaner inte är homogent: det finns en hel del differentiering även i den seniora delen av befolkningen. Det finns en betydande mängd ekonomiskt oberoende personer (de flesta del av "baby boomers" som föddes i 1947-1949), men antalet fattiga äldre människor ökar ständigt. Äldre kan också differentieras efter hälsotillstånd (friska och de som behöver vård), levnadsvillkor etc. Figur 4 visar en internationell jämförelse på det upplevda hälsotillståndet hos personer över 60 år och ger en indikation på den stora andelen friska äldre i Japan.

Upplevt hälsotillstånd hos personer över 60 år

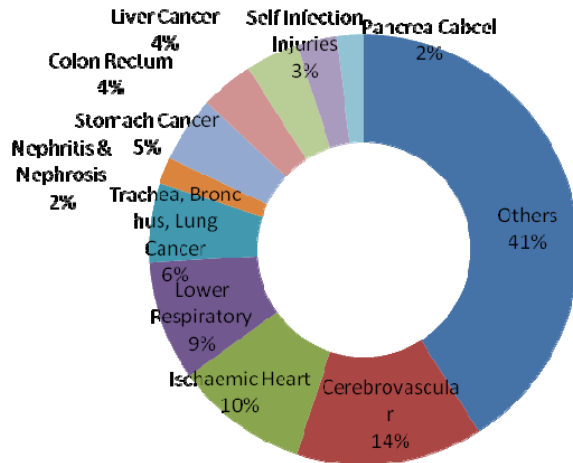

Figur 4: Upplevd hälsa hos den japanska befolkningen år 2006, för Japan anges även år 2000 som referens (första stapeln): Källa Statistical Bureau of Japan.

Som stöds av data framtagna av Prof. Hiroko Akiyama, Institute for Gerontology, University of Tokyo (Ref. 5 & 6) så med en alltmer åldrande befolkning blir fördelningen av vårdbehov "kamelpucklad", det vill säga en stor grupp äldre kan leva ett oberoende liv utan speciell assistans, men med ökande ålder ökar även andelen äldre som är i behov av daglig assistans, eller permanent äldre- och sjukvård.

Även om Japan har den längsta medellivslängden och högsta nivån av befolkningen som anser sig "friska", så utnyttjar japaner oftare sjukvården jämfört med andra länder. Figur 5 visar en annan aspekt av ett åldrande samhälle i form av att den nationella sjukdomsbilden alltmer kommer avspegla krämpor traditionellt relaterade till ålderdom inklusive cancer. Det som inte är tydligt här men som kommer att bli kritiskt framöver är att behålla den mentala hälsan upp i högre åldrar.

Disease Burden

Source: Ministry of Health, Labour and Welfare, 2009

Figur 5: Vanligaste sjukdomssymptom vid dödsfall: Källa Statistical Bureau of Japan

Om Japan inte lyckas hålla den äldre delen av befolkningen lika frisk som nu kommer det befintliga sjukförsäkringssystemet att behöva ses över. Sjukförsäkringssystemets huvudprinciper redovisas i figur 6 och gås mer genomgående igenom i en tidigare rapport från Tillväxtanalys Tokyokontor (Ref 7).

Huvudprinciper för ersättning i den japanska sjukvårdsförsäkringen:

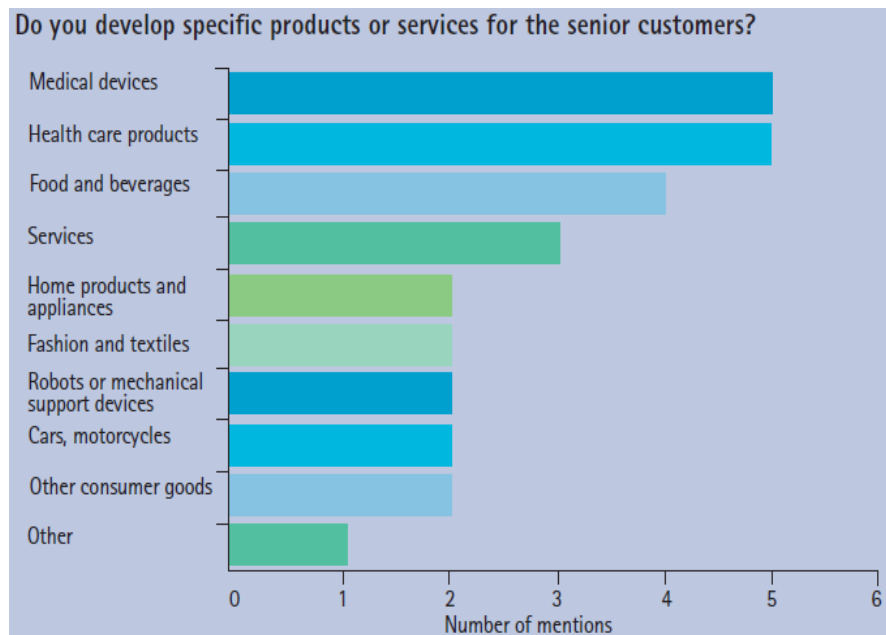
70 procent av kostnaderna ersätts för följande behandlingar: 1) konsultation; 2) behandling (inkl. kirurgi); 3) medicin; 4) inskrivning på sjukhus och vård (exkl. måltider); 5) medinsk utrustning köpt på preskription av läkare; 6) ordinerad fysisk terapi, massage, akupunktur, etc.; 7) blodtransfusion;

Följande ersätts ej: 1) regelbunden hälsoundersökning; 2) vaccinationer; 3) kosmetisk kirurgi; 4) graviditet och barnafödande; 4) ortodontisk vård (tandbettsfel); 5) aborter; 6) behandlingar utanför Japan; 7) skador åtkomna vid brottsliga handlingar) självåsamkade skador; 8) telemedicin and IT tjänster för vård (ersätts ej, vilket dock är på väg ändras).

Figur 6: Huvudprinciper för ersättning av sjukvård: Källa Frost & Sullivan, ref.1.

En grundförutsättning för att lyckas affärsmässigt på den japanska silvermarknaden är att förstå konsumtionsmönstren hos japanska äldre hushåll.

Japan kan ses som den ledande silvermarknaden med resulterande ändringar av livsmönster inklusive konsumtion, vilket ger möjlighet att studera silvermarknadsfenomenet och lära av framgångar och misslyckanden bland japanska pionjärföretag. Specialiserade produkter och tjänster för äldre kunder erbjuds av många aktörer på marknaden redan: från bilföretag till tillverkare av mobiltelefoner och försäkringsbolag – se figur 7.

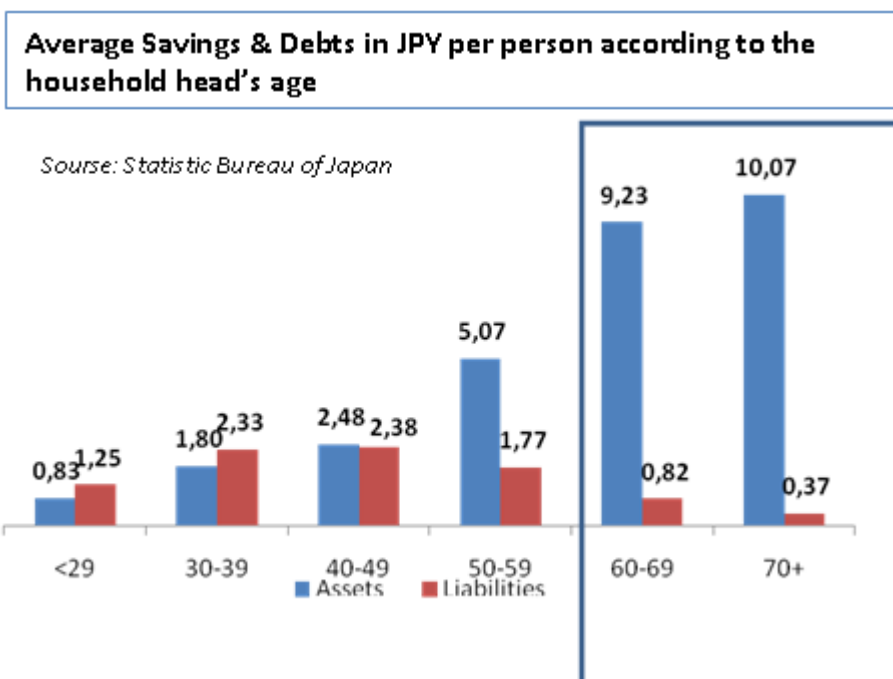

Figur 7: Enkät kring japanska företags intresse för silvermarknaden: Källa: GCCIJ, DIJ, TUHH, 2010

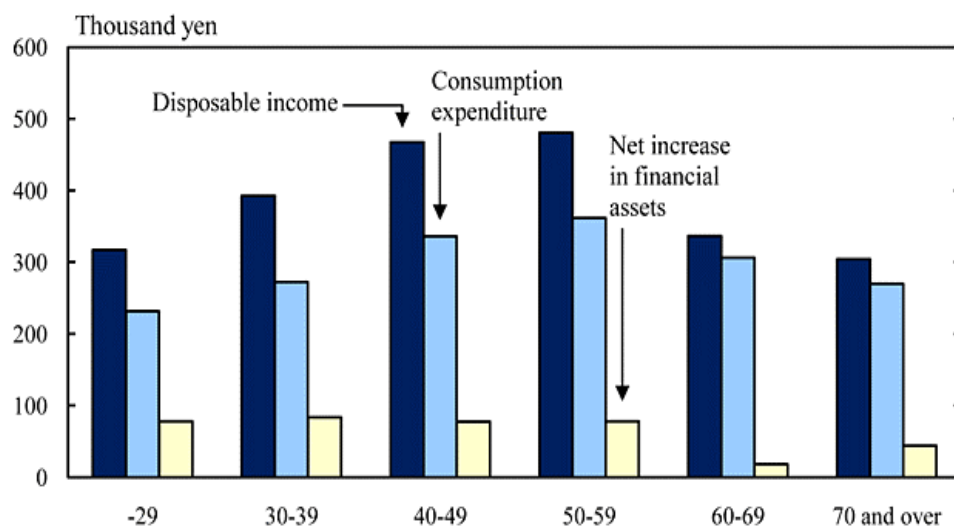
Hushåll med personer över 60 år, tenderar i Japan att konsumera mest i kombination med stora besparingar – se figur 8 och 9. Som en följd av detta utvecklas redan nya branscher och affärsmöjligheter som ett svar på den åldrande befolkningen och deras nya behov.

”I Japan är äldre människor oftast mer aktiva konsumenter än yngre”

Det vardagliga livet, sysselsättning och fritid hos äldre japaner har förändrats betydligt under senaste 10 åren på grund av förändringar i den ekonomiska och sociala miljön. Äldre människor tenderar numera att leva ensamma och använder på gott och ont mer och mer internet och mobiltelefoner i stället för att träffa likasinnade i sociala sammanhang.

Figur 8: Sparande och skulder hos japanska hushåll: Källa: Statistic Bureau of Japan

Figur 9: Inkomst & konsumtion hos japanska hushåll: Källa: Statistic Bureau of Japan

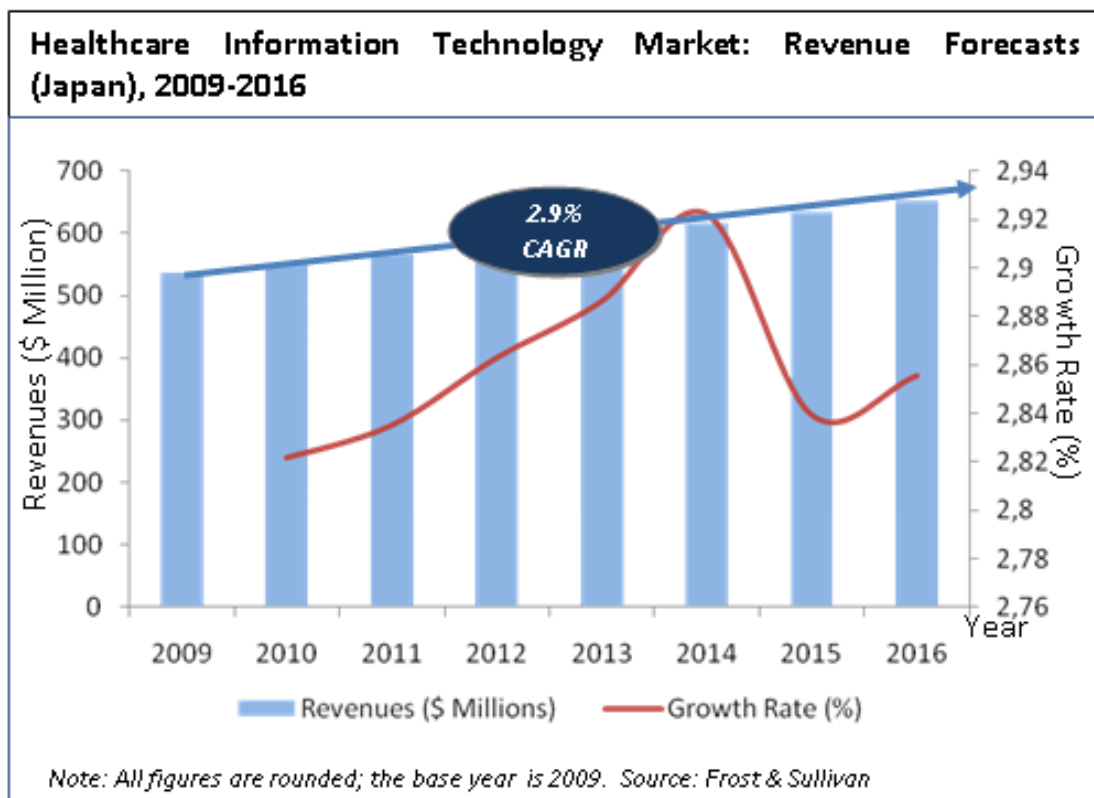
Som livsstilsrelaterade varor och tjänster kan nämnas terapi, kosttillskott, funktionella livsmedel, ekologisk kosmetika, livslångt lärande, hobbies, turism med mera. Bland snabbt växande sektorer av intresse för den japanska silver marknaden är hälsosamma kostprodukter, IT och tjänster (särskilt livsstiltjänster såsom vårdhem och fritids/idrottsanläggningar).

”Den höga inkomsten hos äldre hushåll ger upphov till en ökande efterfrågan på livsstilsrelaterade varor och tjänster.”

Den japanska regeringen främjar aktivt innovationer för en omställning mot det åldrande samhället; inklusive förändrade arbetsregler, förändrade socialförsäkringar inom sjukvården och de stödjer forskning inom området såsom medicin, robotik, IT och hjälpmedelsutrustning till nytta för äldre. Samtidigt genomförs reformer för att stimulera en omfördelning av hushållens finansiella tillgångar från sparande till konsumtion.

Den japanska regeringen överväger att godkänna IT-baserad fjärrmedicin som medicinsk behandling. Detta skulle innebära att vårdinrättningar berättigas till ersättning enligt det nationella försäkringssystemet och i större skala kunna investera i dessa system framöver. Japanska företag försöker även finna sätt att bättre utnyttja sina kunskaper inom IT för att tjäna silvermarknaden. Bland de främsta aktörerna på denna marknad kan nämnas – elektronik och IT-företaget Fujitsu, säkerhetsföretaget Secom, och telekomoperatören NTT DoCoMo.

Marknaden för IT relaterad till hälsovård i Japan ges mycket positiva tillväxtprojektioner – se figur 10.

Figur 10: Marknaden för IT i hälsovård: Källa: Frost & Sullivan

3 Sektorsanalys

Den tredje delen av sammanfattningen handlar om en analys av flera viktiga sektorer av den japanska silvermarknaden som påverkar globala marknader och har hög potential för samarbete med svenska aktörer. Flera av dessa är redan av stort intresse bland japanska aktörer vilket figur 11 illustrerar.

	TOYOTA	FUJITSU	MITSUBISHI	NISSAN	docomo	MUEG	SONY	Others
Companion Robots	●			●			●	•National Institute of Advanced Industrial Science
Rehabilitation Robots	●						●	•Panasonic •Cyberdyne
Assistance Robots			●					•University of Tokyo
Information Communication Telecom		●			●			•Secom
Telemedicine			●		●			Tohoku University, Tottori University, Hiroshima University, Kure Kyosai Hospital, Nara Medical University.
Consumer Electronics			●		●		●	Hitachi
Banking & Finance						●		•Sumitomo Mitsui Banking Corporation •Japan Post Bank •Mizou Corporate Bank
Healthcare IT		●	●				●	•Panasonic •FujiFilm •Toshiba •NEC

 Smart cities/ welfare cities (such as the one promoted by Fujitsu) integrate all the abovementioned technologies and create ideal habitats for the elderly

Figur 11: Innovationer för äldremarknaden drivna av japanska företag: Källa: Frost & Sullivan.

Bland de sektorer vi finner speciellt intressanta återfinns:

- **Welfare Homes & Smart Cities:** En av flera nya trender i Japan är ett skapa "välfärdsstäder", som består av komponenter såsom relax- och spa-anläggningar, sjukhem, sjukhus, fritidsanläggningar, alla med ett specialiserat fokus på att ge service riktad mot äldre. Detta koncept är en intressant affärsmöjlighet för investerare, och utgör en mer avancerad variant av begreppet Smart City genom integration av smart IT, robotteknik, smarta hem och andra IT-stöd för vården. Då japanska äldre allt mer lever på egen hand, finns vidare möjligheter att omskapa eller omforma befintliga utrymmen eller hem för att göra dem mer "äldrevänliga" i termer av tillgänglighet och maximering av utrymme, det senare generellt en bristresurs i Japan.
- **Bank och finans:** Japanska banker erbjuder olika initiativ för äldre kunder, särskilt finansiella produkter. Med hänsyn till det faktum att hälften av de japanska hushållens finansiella tillgångar (totalt ca 116 tusen mdkr - 1 400 tusen miljarder

JPY, svarandes mot cirka 900 tusen kronor per person) hålls i kontanter eller bankmedel, är denna aspekt särskilt viktig och kan vara intressant för europeiska banker. Ett annat område kan vara privata sjukförsäkringar, eller pensionsfonder.

- **Informations- och kommunikationsteknik:** Den japanska IT-branschen är den största i landet (den står för 10 procent av alla branscher) och företag försöker aktivt att anpassa sina IT-kunskaper för att tjäna äldremarknaden. Potentiella områden för tillämpning av äldrevänlig IT innefattar social kommunikation, säkerhet, support för dagliga livsfrågor t.ex. matinköp, stöd för påminnelser, och så vidare. Detta marknadssegment har också en betydande potential globalt.
- **Hälsorelaterad IT:** Detta segment är särskilt viktigt i relation till en åldrande befolkning och resulterande ökad användning av medicinska tjänster. Japans IT-strategi, t.ex. den från 2010, omfattar även sjukvård, och särskild tonvikt läggs vid brist på läkare på landsbygden och att genomföra elektroniska patientjournaler. Globala aktörer har redan insett potentialen i den japanska eHälsemarknaden och dess potential speglas till ett globalt scenario. Regeringen har även aviserat att under 2011 – för första gången – införa ett nationellt elektroniskt ID-system, vilket även skulle underlätta för ett införande av elektroniska hälsojournaler (ett tidigare system har funnits, dock inte nationellt).
- **Hälsovård:** trots att den japanska sjukvården betraktas som en av de mest effektiva i världen, krävs en förnyelse av hälsoinfrastrukturen. Vidare finns ett stort behov att dämpa ökningen av kostnaderna för sjukvård. Största problemen är: överutnyttjande av sjukvårdens resurser, brist på läkare och sjuksköterskor, allt längre väntetider för akutvård, att läkarna är ojämnt fördelade över landet och att en del specialisering saknas inom vissa viktiga områden av medicin, se vidare ref. 7. De flesta japanska sjukhusen drivs idag med förlust, delvis på grund av systemets låga ersättningsnivåer och höga fragmentering. Minifallstudier PARK WAY REIT och SJUKSKÖTERS KOR FRÅN INDONESIA nedan exemplifierar internationaliseringen, som tagit fart, om än i liten skala.

Fallstudier: Parkway REIT och sjuksköterskor från Indonesien

PLife REIT

I juni 2010 har Singaporianska Parkway Life Real Estate Investment Trust ("PLife REIT"), Asiens största noterade sjukvård REIT, förvärvat sex vårdhem i Japan till ett enligt experter attraktivt pris av 312 miljoner kronor. PLife REIT investerar i inkomstbringande fastigheter och fastighetsrelaterade tillgångar som används främst för hälso- och sjukvårdsrelaterade ändamål. PLife REIT långsiktiga strategi är att etablera ett "hälso-ekosystem", där dess sjukhus och sjukhem möta kraven av den åldrande befolkningen i regionen.

Se vidare: <http://www.plifereit.com/>

Utländska sjuksköterskor från Indonesien och Filippinerna

Mer än 15 000 ytterligare sjuksköterskor (enligt vissa bedömare 2-.3 faldigt fler) behövs i Japan utifrån landets växande åldrande befolkning. Dessutom är omsättningen bland japanska sjuksköterskor hög, eftersom arbetsförhållandena är krävande. Att anställa utländsk personal har varit en utmaning eftersom de flesta inte klarat den japanska sjuksköterskeexamen, pga. språkravet att både tala och skriva god japanska. Språkraven har dock den senaste tiden lättats något. En grupp på 205 indonesiska vårdgivare och sjuksköterskor blev den första utländska gruppen att anlända i Japan feb. 2009, som en del av ett bilateralt avtal. Omkring 300 sjuksköterskor från Filippinerna har vidare anlant i maj 2010, även det som en del av bilateralt avtal. En enkät från japanska socialdepartementet (MHLW) i februari 2010 visade att mer än 90 procent av äldre och funktionshindrade var nöjda med de indonesiska vårdgivarna.

Se vidare: <http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nn20090318f1.html> .

- **Långsiktig vård och omsorg:** Japan har aktivt främjat utvecklingen av på att bygga vårdhem för äldre med behov av långvård. Denna sektor är intressant för utländska investeringar och några fakta redovisas i figur 12.

Capacity, no. of residents and occupancy rates of long-term care facilities

	Capacity (persons)	Number of residents (persons)	Occupancy rates of facilities (%)	No of residents as %age of all residents at all inst. covered by insurance
Welfare facilities				
2008	422.703	416.052	98.4	52.0
2007	412.807	405.093	98.1	51.1
Healthcare facilities				
2008	319.052	291.931	91.5	36.5
2007	313.894	285.265	90.9	36.0
Sanatorium-type medical care facilities				
2008	99.309	92.708	93.4	11.6
2007	110.730	102.753	92.8	13.0

Source: Ministry of Health, Labour and Welfare of Japan

Figur 12: Nyckeltal kring vårdhem för äldre: Källa: MHLW.

- **Telemedicin:** Japan är också ett av världens ledande länder inom telemedicin. Teknologi som kan hjälpa läkare med distansövervakning av patienter har en enorm marknadspotential.
- **Läkemedel och hälsoprodukter:** Kostnaden för läkemedel i Japan beräknas öka med en årlig tillväxt på 3,2 procent under de kommande fem åren och beräknas uppgå till 658,5 mdkr år 2014. Dock kan denna tillväxt hämmas av eventuella prissänkningar. Den japanska läkemedelsmarknaden är den näst största i världen, efter USA och före Kina, och är utan tvekan intressant för ett eventuellt samarbete på områden som generiska läkemedel eller bioteknik. Ännu större potential kan finnas inom 'nutraceuticals', såsom functional food och hälsokost, med den japanska betoningen på friskvård och förebyggande hälsovård i åtanke.
- **Robotik:** Japan är världsledande inom området robotik, och mer än hälften av världens robotar (mestadels industrirobotar) finns i Japan. Givet den nuvarande demografiska trenden ses robotik även som en fråga för äldreomsorgen i termer av hjälpmedelsteknik. Någon form av mekanisk medhjälpare såväl i bostäder, kontor, som i sjukhus och vårdhem är tänkbar liksom inom rehabilitering eller som sällskapsrobotar. Eftersom kostnaden för sådana robotar kommer att minska i framtiden är den potentiella volymmarknaden avsevärd.

4 Samarbete mellan Japan och Sverige

I den avslutande delen av vår sammanfattning ges tio uppslag till möjligheter till samarbete mellan Sverige och Japan kring silvermarknaden. En mer detaljerad beskrivning med bakgrundsdata och konkreta exempel återfinns i konsultstudien. ref. 1.

Tio gyllene möjligheter för Sverige på den japanska silvermarknaden

1. **Smarta städer och stadsdelar:** En av de största möjligheterna ligger i "Smart Cities"-konceptet, som integrerar "smarta stadsdelar", "intelligenta hem", IT för hälsovård, "smarta apparater", grön teknik, etc. Både japanska och svenska utvecklare av Smart Cities har unika innovationer och användbar kunskap. Information och teknikutbyte skulle förverkliga Smart Cities fortare mellan våra länder och ge ett försprång även på den globala marknaden.
2. **Husbyggande:** Vi rekommenderar svenska företag att ägna särskild uppmärksamhet åt möjligheter inom ombyggnad och äldreanpassning av hus på den japanska husmarknaden. Kostnader för äldreanpassning av hem utgör en betydande del av de sammanlagda kostnaderna för äldre människor i Japan. Ett likartat sinne i design och smak mellan Japan och Sverige skulle kunna erbjuda en särskild möjlighet för svenska företag på den japanska marknaden. Sverige kan erbjuda expertis inom "remodeling" för äldres behov: förbättra isoleringen av hus för energibesparing, belysningsteknik för ökad trygghet och säkerhet, miljövänliga material, teknik för ökad tillgänglighet med mera.
3. **Finansiella tjänster:** Vi ser även stora möjligheter för finansiella tjänster, även om denna marknad kan vara krävande bland annat på grund av inhemska regleringar. Svenska investmentbanker och företag kan komma in på marknaden med fokus på erbjudanden till en rik och åldrande befolkning i Japan. Av intresse för japanska spekulanter vore att erbjuda innovativa, men ändå säkert investeringsplaner. Ett annat lukrativt område är sjukförsäkringar. Ett av de största problemen för Japan är stigande sjukvårdskostnader, och en otillräcklig offentlig finansiering. Frivilliga sjukförsäkringar blir därför ett alternativ för finansiering av dyra operationer och långsiktig omvårdnad. Ett behov finns för ett paradigmskifte i synen hos de japanska konsumenterna. Detta skulle kunna uppmuntras genom att bygga på svenska erfarenheter inom område.
4. **IT för hälso- och sjukvård:** En annan viktig möjlighet är IT för hälso- och sjukvård. Erfarenheterna från japanska företag och tekniklösningar, kan överföras till Sverige och särskilt intressant för Sverige är lärdomar från införandet av elektroniska patientjournaler i Japan. Svenska företag skulle omvänt också kunna använda sig av japansk expertis i att använda IT-teknik för hälsovård, särskilt för äldreomsorgen. Svenska erfarenheter, och ett systemtänkande som ibland saknas i Japan är även av intresse för som export från svenska företag.
5. **Vårdutbildning:** Som en direkt inverkan av det åldrande samhället, ger den japanska marknaden en stor möjlighet inom sjukvården, i synnerhet inom hälsovårdutbildning. Med tanke på bristen på arbetskraft i Japan och stränga lagar för invandring, skulle svenska företag eller universitet kunna utveckla

specialiserade utbildningsprogram för japanska sjuksköterskor och läkare. Svensk medicinsk utbildning och standarder för att värna äldre människor skulle kunna utgöra en förebild för det japanska systemet.

6. **Hjälpmiddelsutrustning:** En intressant möjlighet för Sverige är samarbete med Japan inom produktion och användning av hjälpmedelsutrustning för äldre och funktionshindrade personer. Japan har ackumulerat en stark kompetens inom utveckling av en rad olika hjälpmedelsutrustning för seniorer och vi kan se en stor potential kring samarbete mellan japanska och svenska företag, institut och universitet. Omvänt finns svenska produkter, som i den mån de inte redan är där, skulle kunna komma in på den japanska marknaden.
7. **Hälsovårdsrobotik:** är en ny och lovande teknik som kan stödja äldre och funktionshindrade att stanna hemma längre och med fjärrassistans för stöd från familj och vårdgivare. Sverige har även visat ett intresse i detta segment. Vi ser möjligheter till samarbete med japanska företag inom denna sektor, eftersom den japanska marknaden, framförallt teknikkunnandet är långt framskridet. Vidare ser vi även en potential för svenska produkter på den japanska marknaden ifall dessa kan anta rimliga priser och finner nischer som ännu inte behandlas av japanska företag.
8. **Telemedicin:** En annan viktig möjlighet är inom telemedicin. Sverige var det första landet i världen att ha en nationell, bredbandsbaserad infrastruktur för vård. Många av Sveriges projekt, såsom programmet ACTION som syftar till att stödja familjemedlemmar som tar hand om sin partner i hemmet, t.ex. i fall av psykologiska sjukdomar (t.ex. demens), skulle kunna genomföras med framgång i Japan.
9. **Turism:** Då äldre japaner är intresserade av hälsoresor, skulle särskild tonvikt kunna läggas på hälsa och välbefinnandeaspekter vid liknande resor. Svenska regeringen och reseföretag skulle med framgång kunna uppmärksamma och marknadsföra svensk turism gentemot Japan även från denna aspekt.
10. **Hälsokost och functional food:** Hälsokostsegmentet har vuxit fram som en av de snabbast växande sektorerna i Japan. Denna nisch kan också ses som en viktig måltavla för svenska företag. Traditionellt anses den svenska maten vara naturlig, ekologisk och hälsosam, och det finns en möjlighet att öka medvetenheten bland japaner om detta. Därmed finns en potential att öka utbudet av svensk hälsokost och kosttillskott, generellt functional food till den japanska äldremarknaden.

Dessa tio möjligheter, som naturligtvis ej står för en full redovisning, utgör samtliga möjligheter till affärer för svenska företag, till samarbete för svenska forskningsinstitutioner, och ett erfarenhetsutbyte för den svenska statsförvaltningen. Vi ser dessutom gärna att ett sådant utbyte kan ske i kombinationer av dessa tre aktörsgupper.

Inom varje enskilt område finns en möjlighet för svenska företag att komma in på den japanska marknaden och även ta hem japanska innovationer och teknik. Forskningsarbeten som leder till allianser för att utveckla produkter eller tjänster riktade till äldre medborgare skulle kunna bildas mellan både universitet och privata företag i Japan och Sverige. En enligt vår bedömning intressant möjlighet att indirekt knyta närmre relationer till japanska företag är initialt via just universitetssamarbeten, där aktörer

kan mötas på mer "neutral" mark. Ett intressant exempel nyligen är symposiet "Sweden-Japan Aging Society Workshop", med stöd från Vinnova, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) och Tillväxtanalys, se ref. 6. Den första konferensen ägde rum 2009 i Tokyo, och under 2011 arrangeras den andra konferensen, denna gång med japanska forskare och företag som reser till Sverige.

Den svenska offentliga och privata sektorn inom äldreomsorgen är vidare ett fall där snarare Japan kan lära av svenska erfarenheter. Japanska förvaltningen, från statlig till kommunal nivå, är intresserad av att lära mer om hur Sverige genomdrivit bland annat olika innovativa strukturer för att finansiera och driva äldreomsorgen. Här kan Sveriges ambassad i Tokyo ha en nyckelroll att spela som katalysator i kontaktskapandet, men även privata aktörer, såsom Swedish Quality Care och Swecare som ordnar delegationer för erfarenhetsutbyte.

Vad som, enligt vår bedömning, fortfarande saknas för att ytterligare utöka befintlig affärsverksamhet, forskningssamarbeten, och utbyte mellan Sverige och Japan är en mer ingående detaljkunskap om den japanska marknaden, dels ur ett makroperspektiv, men kanske främst ur ett mikroperspektiv med direkta kontakter till företag och institutioner på personnivå. Det krävs helt enkelt att erfarenheter skapas via närvaro på plats och att denna närvaro etableras med ett långsiktigt perspektiv i åtanke.

Vad som kanske är speciellt i fallet med äldre frågor är att de involverar i stort sett alla samhällssektorer, varav en stor andel nås via offentliga aktörer. Här kan åter ambassadens stödstrukturer i form av ambassadens främjande, Exportrådet, Invest Sweden och Tillväxtanalys utgöra en möjlighet för en mer långsiktig etablering.

Referenser

1. "Market Analysis of the Japanese Aging Market", Internal Report for Growth Analysis, Frost & Sullivan 2010
2. "Ageing Japan – Opportunities for Nordic Countries", Joint Nordic Embassy Report, May 2000
3. "The Silver Market Phenomenon: Business Opportunities in an Era of Demographic Change", Florian Kohlbacher (Editor), Cornelius Herstatt (Editor)
4. "Japans Silver Market: Golden Opportunity or Rusty Reality?", Florian Kohlbacher and Andrea Weihrauch, Japan Close-Up, May 2009
5. "From Silver to Gold: The Implications of Japan's Ageing Population", Economist Intelligence Unit special report, May 2010.
6. Proceedings från "1st Sweden-Japan Aging Society Workshop", University of Tokyo, Oct. 6-9, 2009, medarrangerad av Tillväxtanalys, Tokyo.
7. "eHealth and Patient-Centered Care Processes in Japan", Tillväxtanalys, Rapport 2010:08

Tillväxtanalys, myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, är en gränsöverskridande organisation med 60 anställda. Huvudkontoret ligger i Östersund och vi har verksamhet i Stockholm, Brasilia, Bryssel, New Delhi, Peking, Tokyo och Washington.

Tillväxtanalys ansvarar för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser och därigenom medverkar vi till:

- stärkt svensk konkurrenskraft och skapande av förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag
- utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft, hållbar tillväxt och hållbar regional utveckling

Utgångspunkten är att forma en politik där tillväxt och hållbar utveckling går hand i hand. Huvuduppdraget preciseras i instruktionen och i regleringsbrevet. Där framgår bland annat att myndigheten ska:

- arbeta med omvärldsbevakning och policyspaning och sprida kunskap om trender och tillväxtpolitik
- genomföra analyser och utvärderingar som bidrar till att riva tillväxthinder
- göra systemutvärderingar som underlättar prioritering och effektivisering av tillväxtpolitikens inriktning och utformning
- svara för produktion, utveckling och spridning av officiell statistik, fakta från databaser och tillgänglighetsanalyser

Om Working paper/PM-serien: Exempel på publikationer i serien är metodresonemang, delrapporter och underlagsrapporter.

Övriga serier:

Rapportserien – Tillväxtanalys huvudsakliga kanal för publikationer.

Statistikserien – löpande statistikproduktion.

Svar Direkt – uppdrag som ska redovisas med kort varsel.